

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
„Historia i dziedzictwo kodeksu karnego
z 1932 roku – w 90 rocznicę jego
wydania”

Książka abstraktów

Poznań 2022

Redakcja

Karol Siemaszko

Korekta i skład tekstów

Redakcja

Projekt okładki

Redakcja

Copyright © 2022 by Edition
Pracownia Studiów Społecznych i Prawnych
All rights reserved

ISBN: 978-83-947690-4-8

Pracownia Studiów Społecznych i Prawnych

Wydanie pierwsze
e-book

Organizatorzy konferencji:

Partner konferencji:

Program
Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej
„Historia i dziedzictwo kodeksu karnego z 1932 r. – w 90
rocznicę jego wydania”
30 listopada 2022 r.

8.30 – 8.40 – Otwarcie konferencji Dr Agnieszka Wedeł – Domaradzka, prof. UKW

Panel plenarny

8.40 - 9.00 Prof. dr hab. Danuta Janicka (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) *Powstanie i zasady kodeksu karnego z 1932 r.*

9.00 – 9.20 – Mgr Jarosław Zawadzki (Kancelaria Senatu RP) *Juliusz Makarewicz – senator II RP.*

Panel I (równolegle z panelem II)

Moderator: Prof. dr hab. Danuta Janicka (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

9.20 – 9.35 Dr hab. Marcin Łysko, prof. UwB (Uniwersytet w Białymstoku) *Kodeks karny z 1932 r. w ocenie twórców idei prawa narodowego w II Rzeczypospolitej Polskiej*

9.35-9.50 Dr Małgorzata Trybus (Uniwersytet Rzeszowski) *Kara pobawienia wolności w protokołach Komisji Kodyfikacyjnej oraz kodeksie karnym z 1932*

9.50 – 10.05 Patryk Sajnog (Uniwersytet Jagielloński) *Kwestia kodeksu karnego z 1932 r. w parlamentarnych pracach Sejmu i Senatu w latach 1930 - 1935*

10.05 – 10.20 Franciszek Ignacy Fortuna (Uniwersytet Warszawski/Katholieke Universiteit Leuven) *Obowiązywanie niemieckiego prawa karnego w II Rzeczypospolitej w świetle nowelizacji z roku 1923 i Kodeksu Makarewicza*

10.20-10.35 Inż. Piotr Fałat (Uniwersytet Warszawski) *Wielokulturowa Państwa. Twórcy kodeksu karnego pochodzenia żydowskiego.*

Dyskusja 10.35 – 10.50

Przerwa 10.50 – 10.55

Panel II (równolegle z panelem I)

Moderator: Dr Jarosław Janikowski (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

9.20 – 9.35 Dr hab. Janusz Sawicki prof. UW r (Uniwersytet Wrocławski) *Prawo o wykroczeniach z 1932 roku jako przedłużenie norm prawa karnego do drobniejszych naruszeń*

9.35-9.50 Mgr Paulina Waszkiewicz (Uniwersytet Gdański), Jakub Mróz (Uniwersytet Szczeciński), *Ewolucja strony podmiotowej na przykładzie kodeksów karnych z 1932 roku, 1969 roku oraz 1997 roku*

9.50-10.05 Dr Mariola Szewczak-Daniel (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), *Utrata (pozbawienie) praw rodzicielskich lub opiekuńczych w polskim ustawodawstwie karnym XX wieku*

10.05-10.20 Lic. Zuzanna Hejnowska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego) *Pobyt w zakładzie psychiatrycznym jako środek zabezpieczający - analiza porównawcza art. 79 Kodeksu karnego z 1932 r. oraz art. 93g Kodeksu karnego z 1997 r.*

10.20-10.35 Dr hab. Piotr Góralski (Uniwersytet Wrocławski) *Koncepcja środków zabezpieczających w kodeksie karnym z 1932 r. jako wyraz poglądów doktrynalnych szkoły socjologicznej oraz jej wpływ na współczesne uregulowania prawne*

10.35 -10.50 Dyskusja

10.50-10.55 Przerwa

Panel III (równoległe z panelem IV)

Moderator: Dr hab. Justyna Karaźniewicz, prof. UKW (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

10.55 - 11.10 Dr Judyta Dworas-Kulik (Katolicki Uniwersytet Lubelski) *Zabójstwo dziecka – rozważania na marginesie art. 225 i 226 kk. z 1932 r.*

11.10 -11.25 Dr Joanna Słyszewska (Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie) *Karnoprawne skutki przerywania ciąży („spędzenia płodu”) w kodeksie karnym z 1932 r.*

11.25-11.40 Dr Jarosław Janikowski (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) *Pojedynek amerykański” w świetle przepisu z art. 229 kodeksu karnego z 1932 r.*

11.40-11.55 Mgr Jerzy Litwinow (Uniwersytet Warszawski) *Przestępstwa przeciwko uczuciom religijnym według kodeksu karnego z 1932 r. na tle regulacji obowiązujących w innych wybranych państwach europejskich*

11.55-12.10 Mgr Paulina Waszkiewicz (Uniwersytet Gdański) *Przestępstwo bezprawnej zmiany stanu cywilnego z kodeksu karnego z 1932 roku*

12.10- 12.25 Dyskusja

12.25-12.30 Przerwa

Panel IV (równoległe z panelem III)

Moderator: Dr hab. Marta Romańczuk – Grącka (Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie), dr Karol Siemaszko (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

10.55 - 11.10 Dr hab. Marta Romańczuk – Grącka (Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie) *Odpowiedzialność za wydanie i wykonanie rozkazu o treści przestępnej w świetle ustawodawstwa karnego obowiązującego w II Rzeczypospolitej*

11.10 -11.25 Dr Karol Siemaszko (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) *Sprowadzenie niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji w kodeksie karnym z 1932 r.*

11.25-11.40 Mgr Magdalena Pawelec (Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie) *Fałszowanie pieniędzy i innych środków płatniczych w ujęciu kodeksu karnego z 1932 roku na tle porównawczym*

11.40-11.55 Dr Magda Olesiuk-Okomska (Szkola Wyższa Wymiaru Sprawiedliwości) *Dziedzictwo Kodeksu karnego z 1932 r. w zakresie penalizacji przestępstw konwencyjnych stanowiących zamachy na wolność seksualną i obyczajność*

11.55-12.10 Mgr Magdalena Róża Krysiak (Uniwersytet Łódzki) *Ewolucja prawnokarnej ochrony godności człowieka na przykładzie przestępstw znieważenia i zniesławienia pod rządami Kodeksu karnego z 1932 roku a w aktualnym ich brzmieniu*

Dyskusja 12.10-12.25

Przerwa 12.25 – 12.30

Panel V

Moderator: Dr Karol Siemaszko (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

12.30-12.45 Dr Anna Fermus – Bobowiec, (Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie) *Kodeks karny z 1932 r. w Polsce Ludowej – „pozorne” obowiązywanie w niedemokratycznej Rzeczypospolitej*

12.45 – 13.00 Dr Marta Paszek (Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach) *Zagadnienie marginalizacji kodeksu karnego z 1932 r. w początkach Polski Ludowej*

13.00 – 13.15 Dr Tomasz Szczygieł (Uniwersytet Śląski w Katowicach) *Materialny element czynu zabronionego w dyskusji kodyfikacyjnej doby Polski Ludowej*

13.15 – 13.30 Dyskusja

ZAKOŃCZENIE 13.30 – 13.35

PANEL I

Marcin Łysko
(Uniwersytet w Białymstoku)

Abstrakt: *Kodeks karny z 1932 r. w ocenie twórców idei prawa narodowego w II Rzeczypospolitej Polskiej*

Stworzona w II Rzeczypospolitej Polskiej przez środowisko młodych prawników koncepcja prawa narodowego zakładała stworzenie systemu prawa odpowiadającego „koncepcji państwa integralno-totalnego”. Oparte na wytworzonym w procesie dziejowym narodowym poczuciu prawa przyszłe miało być zgodne z poglądami, psychiką i moralnością narodu polskiego. Młodzi prawnicy pozytywnie oceniali kodeks karny z 1932 r., gdyż zawierał on rozwiązania sprzyjające prowadzeniu represyjnej polityki karnej ukierunkowanej na bezwzględne zwalczanie przestępczości. Szczególną wagę przywiązywano do określającego dyrektywy wymiaru kary art. 54 k.k., postulując jego stosowanie przede wszystkim z myślą o osiągnięciu celów ogólnoprewencyjnych. Krytykując występujące w środowisku sędziowskim liberalne tendencje, młodzi prawnicy opowiadali się za przeprowadzeniem reformy kodeksu karnego zmierzającej w kierunku zwiększenia jego represyjności. Ograniczeniu możliwości stosowania rozwiązań stworzonych z myślą o łagodnym traktowaniu sprawców przestępstw towarzyszyć miało zaostrzenie systemu kar oraz ukształtowanie w duchu ogólnoprewencyjnym dyrektyw leżących u podstaw ich stosowania.

Małgorzata Trybus
(Uniwersytet Rzeszowski)

Abstrakt: *Kara pozbawienia wolności w protokołach Komisji Kodyfikacyjnej oraz kodeksie karnym z 1932*

Katalog kar zasadniczych w kodeksie karnym z 1932 roku, obejmował dwie kary pozbawienia wolności tj. więzienie oraz areszt. Szczególną odmianą kary zasadniczej była kara dożywotniego pozbawienia wolności. W założeniu miała, co prawda charakter eliminacyjny, jednak wprowadzona możliwość warunkowego zwolnienia skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności po odbyciu co najmniej 15 lat kary, skutkowałą przekształceniem tej dolegliwości w długoterminowe pozbawienie wolności. Celem referatu jest przybliżenie rozważań prowadzonych w trakcie obrad Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, Wydział Karny (prawo materialne) w 1920 roku, a dotyczących wskazanych form reakcji karnej na przestępstwo, jak również ukazanie tych kar w świetle kodeksu karnego Makarewicza.

Patryk Sajnóg
(Uniwersytet Jagielloński)

Abstrakt: *Kwestia kodeksu karnego z 1932 r. w parlamentarnych pracach Sejmu i Senatu w latach 1930 - 1935*

Celem referatu jest zaprezentowanie jak pracę oraz przyjęcie nowego kodeksu karnego odbierano w ciałach ustawodawczych II Rzeczypospolitej. Kodeks karny z 1932 roku wprowadzony został przez Prezydent RP rozporządzeniem i nie przeszedł parlamentarnej procedury ustawodawczej był jednak tematem debat zarówno w Sejmie jak i w Senacie. Przeprowadzona analiza oparta została o stenogramy z prac ciał ustawodawczych z lat 1930 – 1935. Parlamentarna debata jak w soczewce ilustruje podnoszone kwestie sporne oraz fakt, że zdawano sobie sprawę, ze znaczenia i innowacyjności przyjętego aktu.

Franciszek Ignacy Fortuna
(Uniwersytet Warszawski)

Abstrakt *Obowiązywanie niemieckiego prawa karnego w II Rzeczypospolitej w świetle nowelizacji z roku 1923 i Kodeksu Makarewicza*

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w roku 1918 jednym z głównych wyzwań przed jakimi stanęły władze państwowe było ujednoczenie systemu prawnego. Ze względu na uprzedni podział ziem polskich między trzech zaborców w nowym państwie obowiązywały trzy różne systemy prawne, także w dziedzinie prawa karnego.

Ze względu na plany rychłego opracowania własnej kodyfikacji tymczasowo utrzymano dzielnicowy podział. Na terytorium każdej z dzielnic, czyli terenów pod kontrolą poszczególnych zaborców, utrzymano dotychczas obowiązujące kodeksy.

W przypadku zaboru niemieckiego zastosowanie w dalszym ciągu miał ogólnoniemiecki kodeks z roku 1871. Część jego przepisów znowelizowano w roku 1923, utrzymując jednak w mocy resztę kodeksu. Dla przykładu, do wprowadzenia rodzimego kodeksu z roku 1932 na terenach dawnego zaboru niemieckiego wciąż obowiązywał słynny par. 175 zakazujący jakichkolwiek homoseksualnych stosunków seksualnych.

Interesująca okazuje się analiza zarówno unormowań niemieckiego kodeksu, które obowiązywały w Polsce bezpośrednio, także po wejściu w życie nowego źródła prawa karnego – Kodeksu Makarewicza. Zachowywał on bowiem w mocy niektóre elementy dawnego systemu. Ponadto istotne jest także zagadnienie niemieckich rozwiązań prawnokarnych, które co prawda nie obowiązywały po roku 1932 bezpośrednio ale mimo tego wpłynęły na obraz unormowań krajowych.

Głębsze opracowanie omawianej problematyki może przyczynić się do lepszego zrozumienia procesów zachodzących w powstającym państwie polskim i przede wszystkim ukazać sposób w jaki unormowania niemieckie wpłynęły na ostateczny kształt Kodeksu Makarewicza.

Piotr Fałat
(Uniwersytet Warszawski)

Abstrakt: ***Wielokulturowa Palestra. Twórcy kodeksu karnego pochodzenia żydowskiego.***

Projekt kodeksu powstał w wyniku prac Komisji Kodyfikacyjnej. W jej skład wchodziło 12 członków, w tym 8 profesorów, 3 sędziów Sądu Najwyższego, 2 posłów na Sejm. Wśród nich wyróżniają się członkowie będący Polakami pochodzenia żydowskiego. Ich obecność jest dowodem na różnorodność międzywojennego polskiego środowiska prawniczego. Celem wystąpienia jest analiza sylwetek i życiorysów Henryka Ettingera (1859 – 1929) oraz Emila Stanisława Rappaporta (1877 – 1965) pod względem ich udziału w tworzeniu kodeksu karnego z 1932 roku. Uwaga poświęcona zostanie nie tylko ich całościowym życiorysom, ale głównie wydarzeniom, które doprowadziły ich do pracy nad kodeksem. Wystąpienie uzupełnia lukę w zakresie historii prawników i adwokatów polskich o żydowskim pochodzeniu i otwiera pole do dalszej dyskusji.

PANEL II

Janusz Sawicki
(Uniwersytet Wrocławski)

Abstrakt: *Prawo o wykroczeniach z 1932 roku jako przedłużenie norm prawa karnego do drobniejszych naruszeń*

Referat będzie przedstawiał prawo o wykroczeniach z 1932 roku, zawarte w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Prawo o wykroczeniach (Dz.U. Nr 60, poz. 572 ze zm.), które obok Kodeksu karnego i Przepisów wprowadzających Kodeks karny i Prawo o wykroczeniach z 1932 roku, składało się na materialną regulację szeroko rozumianego prawa karnego. Prawo o wykroczeniach z 1932 roku rozstrzygało zasadniczy spór o jego miejsce, toczony w czasie prac Komisji Kodyfikacyjnej. Referat przybliży kontrowersje, jakie wystąpiły wówczas pomiędzy dwoma wielkimi teoretykami: E. S. Rappaportem, który przyjmował, że wykroczenia nie różnią się jakościowo od przestępstw, a J. Makarewiczem, który stał na stanowisku, że wykroczenie jest jedynie naruszeniem natury porządkowej. Spór ten był kontynuowany po wojnie w dziełach dwóch znakomitych teoretyków: S. Śliwińskiego i W. Woltera.

Referat przedstawi budowę Prawa o wykroczeniach z 1932 roku i jego przepisy, które w relacji do Kodeksu karnego oceniano jako swoisty aneks, stanowiący zgodnie z koncepcją J. Makarewicza przedłużenie norm prawa karnego do drobniejszych naruszeń o charakterze porządkowym. Referat zarysuje także podstawowe założenia orzecznictwa w sprawach o wykroczenia, opartego na systemie niemieckim, przyjętym w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz.U. Nr 38, poz. 365 ze zm.), które obowiązywały bez istotnych zmian do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym (Dz.U. Nr 66, poz. 454 ze zm.).

Na koniec referat odniesie się do bieżących problemów ustawodawcy, który od lat boryka się z problemem deliktów administracyjnych, rozumianych jako czyny zabronione, zagrożone administracyjną karą pieniężną. Chodzi bowiem o wybór jednej z koncepcji: przekształcenia wykroczeń w delikty administracyjne w ramach podsystemu prawa administracyjnego albo przekształcenia deliktów administracyjnych w wykroczenia w ramach podsystemu prawa karnego. Pozwoliłoby to uporać się z jednym z najważniejszych problemów polskiego prawa represyjnego, a więc problematyką odpowiedzialności za czyny zabronione pod groźbą kary, które dziś nie są ani przestępstwami, ani wykroczeniami. Można uznać, że jest to kontynuacja kontrowersji podnoszonych w ramach prawa wykroczeń, które po raz pierwszy pojawiły się w czasie prac kodyfikacyjnych dotyczących Prawa o wykroczeniach z 1932 roku, a zasadnicze punkty tego sporu w istocie do dziś nie zostały jednoznacznie rozstrzygnięte.

Paulina Waszkiewicz (Uniwersytet Gdański),
Jakub Mróz (Uniwersytet Szczeciński),

Abstrakt: *Ewolucja strony podmiotowej na przykładzie kodeksów karnych z 1932 roku, 1969 roku oraz 1997 roku.*

Celem wystąpienia będzie analiza przepisów dotyczących strony podmiotowej jako jednego ze znamion przestępstwa. W tym celu Autorzy dokonają egzegezy przepisów dotyczących strony podmiotowej w poszczególnych kodeksach karnych, obowiązujących uprzednio i obecnie w Polsce. Następnie Autorzy dokonają porównania, by ostatecznie określić, jaki był charakter zmian wprowadzanych przez ustawodawcę w kolejnych latach nie tylko dla stron procesu karnego, lecz także dla doktryny, judykatury oraz całego społeczeństwa. Do tej pory w doktrynie trwają spory, jak interpretować przepisy dotyczące strony podmiotowej. Temat jest dość ważki, gdyż niekiedy i dla polskich sądów wykładnia przepisów dotyczących strony podmiotowej stanowi niepewny grunt.

Mariola Szewczak-Daniel
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

Abstrakt: *Utrata (pozbawienie) praw rodzicielskich lub opiekuńczych w polskim ustawodawstwie karnym XX wieku.*

Kodeks Makarewicza z 1932 r. wśród kar dodatkowych przewidywał utratę praw rodzicielskich i opiekuńczych, która mogła być orzeczona w razie skazania za przestępstwo popełnione przeciwko nieletnim poniżej lat 17 lub we współdziałaniu z nim. Kodeks karny z 1969 r. przewidział szersze możliwości zastosowania tej kary dodatkowej. Mogła ona bowiem zostać orzeczona w razie skazania za przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z nim albo w okolicznościach, w których czyn mógł stanowić gorszący przykład dla małoletniego. Mimo, że twórcy obowiązującego kodeksu karnego z 1997 r. zrezygnowali z zamieszczenia w katalogu środków karnych pozbawienia praw rodzicielskich lub opiekuńczych, to w zamian wprowadzili zawiadomienie sądu rodzinnego o celowości pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich lub opiekuńczych w razie popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z nim.

Celem wystąpienia jest ukazanie ewolucji instytucji utraty (pozbawienia) praw rodzicielskich w polskim ustawodawstwie karnym XX wieku, począwszy od kodeksu karnego z 1932 r., jako środka ochrony dziecka przed jego opiekunem, realizowanego pod rządami kodeksu karnego z 1932 r. i 1969 r. przez sądy karne, zaś na gruncie obowiązującego stanu prawnego- przez sądy rodzinne.

Zuzanna Hejnowska
(Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

Abstrakt: *Pobyt w zakładzie psychiatrycznym jako środek zabezpieczający - analiza porównawcza art. 79 Kodeksu karnego z 1932 r. oraz art. 93g Kodeksu karnego z 1997 r.*

Główny autor Kodeksu karnego z 1932 r. Juliusz Makarewicz z myślą o niepoczytalnych sprawcach przestępstw, zaproponował wprowadzenie nowego, jak na ówczesne czasy środka zabezpieczającego, jakim było umieszczenie takich osób w szpitalu psychiatrycznym lub innym zakładzie leczniczym. Miało to na celu zarówno dodatkową formę resocjalizacji ale także zapewnienie poczucia bezpieczeństwa dla pozostałych członków społeczeństwa. W Kodeksie karnym z 1997 r. nadal można znaleźć przepis o pobycie w zakładzie psychiatrycznym jako środka zabezpieczającym. Celem badania jest ocena stosowania przepisów dwudziestowiecznych kodyfikacji. Do szczegółowego przybliżenia tego zagadnienia porównano akta sądowe, zarówno te z okresu II Rzeczypospolitej jak i te wydane po 1997 r.

Piotr Góralski
(Uniwersytet Wrocławski)

Abstrakt: *Koncepcja środków zabezpieczających w kodeksie karnym z 1932 r. jako wyraz poglądów doktrynalnych szkoły socjologicznej oraz jej wpływ na współczesne uregulowania prawne*

Środki zabezpieczające w kodeksie karnym z 1932 r. były wyrazem poglądów reprezentowanych przez przedstawicieli szkoły socjologicznej prawa karnego. Konstrukcja tych sankcji w k.k. z 1932 r. była odpowiedzią na konieczność złagodzenia oraz humanitarności nowych, polskich uregulowań karnych w stosunku do uchylonych przepisów państw zaborczych. Środki zabezpieczające miały uzupełniać złagodzone ustawodawstwo karne, chroniąc społeczeństwo przed najgroźniejszymi przestępcami, określonymi według założeń tzw. typologii sprawców czynów zabronionych, sformułowanej przez szkołę socjologiczną prawa karnego. Powstaje pytanie, czy ukształtowana wówczas koncepcja środków zabezpieczających była właściwa i skuteczna w działaniu oraz czy powinno się do niej nawiązywać przekształcając obecne uregulowania środków zabezpieczających w k.k. 1997 r.

PANEL III

Judyta Dworas-Kulik
(Katolicki Uniwersytet Lubelski)

Abstrakt: *Zabójstwo dziecka – rozważania na marginesie art. 225 i 226 kk. z 1932 r.*

Niniejszy referat będzie obejmował rozważania Komisji Kodyfikacyjnej w zakresie tworzenia przepisów odnoszących się do przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, przede wszystkim z uwzględnieniem dyskusji dotyczącej zabójstwa dziecka. Analizą zostanie objęte również orzecznictwo Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim obrazujące w praktyce stosowanie art. 225 i 226 kk. W podsumowaniu planowane jest nawiązanie do kodeksów karnych z 1969 r. i 1997 r. celem porównania regulacji karnych w omawianym obszarze.

Joanna Słyszewska
(Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie)

Abstrakt: *Karnoprawne skutki przerywania ciąży („spędzenia płodu”) w kodeksie karnym z 1932 r.*

Aborcja, jej prawnokarne skutki i okoliczności dopuszczające przerywanie ciąży w Drugiej Rzeczypospolitej została uregulowana i ujednolicona na terytorium całego państwa dopiero na początku lat trzydziestych. Nastąpiło to z chwilą wejścia w życie *Kodeksu karnego* w 1932 r.

Celem referatu jest przybliżenie problemu prawnokarnych skutków przerywania ciąży w Kodeksie karnym z 1932 r oraz próba odpowiedzi na pytania: jak wyglądały prace nad projektem kodeksu w Komisji Kodyfikacyjnej, co wzbudzało największe dyskusje, w jaki sposób uregulowano kwestie odpowiedzialności i karalności matki oraz osób trzecich za „spędzenie płodu”, jak kodeks precyzował warunki bezkarności usunięcia ciąży oraz porównanie powyższych zapisów kodeksowych z dotychczas obowiązującymi na terenie Rzeczypospolitej.

Jarosław Janikowski
(Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

Abstrakt: *Pojedynek amerykański* w świetle przepisu z art. 229 kodeksu karnego z 1932 r.

„Pojedynkiem amerykańskim” Władysław Boziewicz nazywa taki pojedynek, w którym o życiu i śmierci przeciwników lub o nadaniu jednemu z nich w jakikolwiek sposób widocznej przewagi podczas walki, decyduje los. Jest to np. pojedynek nakazujący przeciwnikowi wyciągającemu los, popełnienie samobójstwa lub w którym los rozstrzyga, który z przeciwników posługiwać się będzie bronią nabitą, a który nienabitą itp. Jeśli już poświęcono naukową uwagę pojedyńkom, to ich wersji klasycznej, zapominając tym samym o tworze swoiście dziwnym, jakim były właśnie „pojedynki amerykańskie”. Oczywiście nie sposób nie zauważyć opracowań choćby Zdzisława Papierkowskiego pt. „Samobójstwo i pojedynek amerykański” czy współczesne opracowanie Wiesława Koziulewicz pt. „Pojedynek amerykański jako forma namowy do samobójstwa”, które co prawda podejmują temat „pojedyunku amerykańskiego”, lecz traktują o nim w sposób zawężony, jedynie co do pewnych skonkretyzowanych jego cech. Celem wystąpienia jest więc potraktowanie tematu „pojedyunku amerykańskiego” w sposób kompleksowy i porządkujący dotychczasowe stanowiska przedstawicieli doktryny.

Jerzy Litwinow
(Uniwersytet Warszawski)

Abstrakt: *Przestępstwa przeciwko uczuciom religijnym według kodeksu karnego z 1932 r. na tle regulacji obowiązujących w innych wybranych państwach europejskich*

Wystąpienie i późniejszy referat zostaną poświęcone rozdziałowi XXVI kodeksu karnego z 1932 roku definiującemu 3 typy przestępstw przeciwko uczuciom religijnym. Autor przedstawi obowiązujące wówczas regulacje na tle norm o podobnym charakterze obowiązujących w innych krajach europejskich. Porówna zakres czynów zabronionych, dolegliwość kary, ich związek z faktem istnienia religii państwowej zarówno w krajach katolickich jak i protestanckich. Zostanie zweryfikowana teza mówiąca, że również w przypadku tego typu przestępstw polski kodeks karny był jednym z najnowocześniejszych w Europie. Z uwagi na to, jak duże zainteresowanie poświęca się obecnie wśród karnistów i nie tylko temu zagadnieniu również występującemu w kodeksie karnym z 1997 roku poświęcenie uwagi kodeksowi z 1932 roku może skłonić do refleksji i uzupełnienia debaty o wątki historyczne.

Paulina Waszkiewicz
(Uniwersytet Gdański)

Abstrakt: *Przestępstwo bezprawnej zmiany stanu cywilnego z kodeksu karnego z 1932 roku*

Celem wystąpienia będzie analiza art. 195 kodeksu karnego z 1932 roku. Zgodnie z art. 195 „Kto bezprawnie zmienia stan cywilny swój lub innej osoby, podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu”. Autorka postara się przede wszystkim ustalić cel ustanowienia art. 195 k.k. oraz przeanalizować czy ten zamierzony przez ustawodawcę cel został osiągnięty. W tym celu Autorka wystąpienia odwoła się do dostępnego orzecznictwa oraz stanowiska doktryny. Przede wszystkim jednak Autorka będzie chciała ustalić czy zakres art. 195 k.k. z 1932 roku nie jest jedną z form stadialnych art. 197 k.k., zgodnie z którym „Kto zawiera małżeństwo, pomimo że jego poprzednie małżeństwo nie było rozwiązane ani uznane za nieważne, albo kto zawiera małżeństwo z osobą, której poprzednie małżeństwo nie było rozwiązane ani uznane za nieważne, podlega karze więzienia do lat 5” bądź odwrotnie.

PANEL IV

Marta Romańczuk – Grącka
(Uniwersytet Warmiński – Mazurski w Olsztynie)

Abstrakt: *Odpowiedzialność za wydanie i wykonanie rozkazu o treści przestępnej w świetle ustawodawstwa karnego obowiązującego w II Rzeczypospolitej*

Celem wystąpienia jest przedstawienie regulacji prawnych dotyczących problematyki wydania i wykonania rozkazu, którego celem było spełnienie ogólnej albo wojskowej zbrodni lub występku obowiązujących w okresie II Rzeczypospolitej w ujęciu ewolucyjnym. Analizie zostaną poddane elementy podmiotowe i zakres przedmiotowy rozkazu w sprawach służbowych względem osób stanu żołnierskiego oraz zasady odpowiedzialności związane z jego wydaniem i wykonaniem. W tym celu zostaną porównane uregulowania ustawodawstwa wojskowego z prawem karnym powszechnym, ze szczególnym uwzględnieniem, Rozporządzenia dnia 10 maja 1920 roku w przedmiocie wprowadzenia w życie Wojskowego Kodeksu Karnego i Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Kodeks karny, a także poszczególnych ustaw dzielnicowych obowiązującymi na obszarach byłych zaborów.

Karol Siemaszko
(Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

Abstrakt: *Sprowadzenie niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji w kodeksie karnym z 1932 r.*

Odpowiedzialność karną za sprowadzenie katastrofy w ruchu lądowym przewidywał art. 215§1 k.k. z 1932 roku. Przepis ten wzbudzał kontrowersje w doktrynie i judykaturze, szczególnie w okresie powojennym. Większość problemów dotyczących wykładni tego przepisu, w kontekście katastrofy w komunikacji, wynikała z niedostosowania przepisów prawa karnego do realiów powojennego świata, w którym motoryzacja przeżywała znaczny rozwój. Podkreślenia wymaga, że kodeks nie tylko nie regulował kwestii odpowiedzialności prowadzącego pojazd mechaniczny w stanie nietrzeźwości ale także operując pojęciem katastrofy, prowadził do licznych problemów interpretacyjnych związanych z karaniem sprawców wypadków drogowych.

Magdalena Pawelec
(Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie)

Abstrakt: *Falszowanie pieniędzy i innych środków płatniczych w ujęciu kodeksu karnego z 1932 roku na tle porównawczym*

Artykuł dotyczy regulacji przestępstwa „Falszowania pieniędzy, papierów wartościowych, znaków urzędowych i narzędzi mierniczych” za czasów kodeksu karnego z 1932 roku. Poruszana jest kwestia czy przepis jest wciąż aktualny. Zbrodnię fałszerstwa za pomocą *de lege lata* porównuje się do obowiązujących przepisów wraz z opisem nowoczesnych metod fałszerskich. Reprezentowany jest opis rodzajów pieniądza oraz czego dotyczy przedmiot ochrony prawno karnej. Jaki wpływ ma na obrót gospodarczy fałszerstwo oraz czym jest obieg pieniężny.

Magda Olesiuk-Okomska
(Szkoła Wyższa Wymiaru Sprawiedliwości)

Abstrakt: *Dziedzictwo Kodeksu karnego z 1932 r. w zakresie penalizacji przestępstw konwencyjnych stanowiących zamachy na wolność seksualną i obyczajność*

Konieczność ochrony wolności człowieka w zakresie jego intymnej sfery życia wynika z przyrodzonej i niezbywalnej godności. W zakresie tzw. przestępstw seksualnych, Sąd Najwyższy wielokrotnie wyrażał pogląd, że są to przestępstwa o poważnym stopniu społecznego niebezpieczeństwa i godzą w wolność człowieka w zakresie najbardziej intymnej sfery jego życia, a przedmiotem ochrony karnoprawnej jest wolność dysponowania własną osobą w sferze życia seksualnego. Przy czym, obok wolności seksualnej, ustawodawca przewiduje także ochronę obyczajności.

Szereg norm konwencyjnych nakłada na polskiego ustawodawcę obowiązek objęcia penalizacją czynów godzących w wolność seksualną i obyczajność. Czyny te, stanowiące przestępstwa konwencyjne, stypizowane zostały w Kodeksie karnym, który bezsprzecznie stanowi „trzon” prawa karnego. Wśród nich znajdują się przestępstwa, które kryminalizowane były już w polskim Kodeksie karnym z 1932 r.

Wystąpienie poświęcono dziedzictwu Kodeksu karnego z 1932 r. w zakresie penalizacji przestępstw konwencyjnych stanowiących zamachy na wolność seksualną i obyczajność.

Magdalena Róża Krysiak
(Uniwersytet Łódzki)

Abstrakt: *Ewolucja prawnokarnej ochrony godności człowieka na przykładzie przestępstw znieważenia i zniesławienia pod rządami Kodeksu karnego z 1932 roku a w aktualnym ich brzmieniu*

Zarówno samo pojmowanie godności człowieka, jak i mechanizmy, za pomocą których prawo starało się ją chronić, niewątpliwie ulegały zmianom wraz z ewolucją struktur społecznych¹. Gdyby jednak spróbować wskazać przepisy, które, mimo niewielkich przeobrażeń, praktycznie od zawsze stoją na jej straży, prymat należałoby oddać art. 212 k.k. penalizującemu przestępstwo zniesławienia oraz art. 216 k.k., penalizującemu przestępstwo znieważenia. Choć w obecnej treści przepisów próżno szukać słowa *godność*, art. 216 k.k. stanowi wierne odzwierciedlenie art. 256 Kodeksu karnego z 1932 r., w którym słowa „*Kto znieważa inną osobę...*” zastępowało wyrażenie „*Kto obraża godność osobistą innej osoby...*”, wyraźnie wskazujące na przedmiot jego ochrony.

Poszukując odpowiedzi na pytanie o jego rozumienie na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. nie sposób nie wspomnieć chociażby o oddającym specyfikę okresu międzywojennego polskim kodeksie honorowym (znany również jako kodeks Boziewicza). W publikacji z 1919 roku zasad postępowania honorowego, w tym odbywania pojedynków, Władysław Boziewicz dokonuje bowiem podziału obrazy na obrazę lekką - lekceważące wyrażenie się o kimś (wówczas obrażonemu przysługiwało prawo wyboru broni, a obrażającemu prawo określenia warunków walki), obrazę ciężką - zelżenie kogoś pogardliwymi, bądź obelżywymi słowami (wówczas obrażony wybierał broń i określał warunki walki) oraz obrazę bardzo ciężką - rękoczyn, hańbiące posądzenie uwłaczające czci danej osoby, obraza narodu, kobiety lub rodziny (wówczas obrażony wybierał broń i określał warunki walki, a w przypadku pojedynku na pistolety przysługiwał mu pierwszy strzał), który to podział jest już jednak nieznanym późniejszym Kodeksom. Wskazuje również, że „wykluczonymi ze społeczności ludzi honorowych są osoby, które dopuściły się pewnego ściśle kodeksem honorowym określonego czynu”, wśród których wymienia m.in. osoby karane przez sąd państwowy za przestępstwo pochodzące z chciwości zysku lub inne, mogące danego osobnika poniżyć w opinii ogółu; denuncjanta i zdrajcę; tchórzeza w pojedynku lub na polu bitwy; homoseksualistę; dezertera z armii polskiej; niezadowolonego satysfakcji za ciężką zniewagą, wyrządzoną przez człowieka honorowego; przekraczającego zasady honorowe w czasie pojedynku lub pertraktacji honorowych; odwołującego obrazę na miejscu starcia przed pierwszym złożeniem względnie pierwszą

---

¹ W. Kulesza, *Zniesławienie i zniewaga. Ochrona czci i godności osobistej człowieka w polskim prawie karnym-zagadnienia podstawowe*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1984, s. 8.

wymianą strzałów; notorycznie łamiącego słowo honoru; zeznającego fałsz przed sądem honorowym; oszczercę; paszkwilanta i członka redakcji pisma paszkwilowego; obcującego ustawicznie z ludźmi notorycznie niehonorowymi; podstępnie napadającego (z tyłu, z ukrycia itp.); sekundanta, który naraził na szwank honor swego klienta; stawiającego zarzuty przeciw honorowi osoby drugiej i uchylającego się od ich podtrzymania przed sądem honorowym.” Z tego typu wyłączenia późniejsze Kodeksy również nie korzystają.

W świetle powyższego warto więc postawić pytanie o to, jak ewoluowało pojęcie godności, a w konsekwencji jakim przeobrażeniom ulegały przestępstwa znieważenia i zniesławienia. Powyższe zezwoli zaś na udzielenie odpowiedzi, w jakim zakresie ich współczesne rozumienie jest zbieżne ze swoistymi podwalinami prawa karnego, jakie stanowi Kodeks karny z 1932 r. oraz czy w efekcie zmian społecznych dzisiejsza prawnokarna ochrona godności jest bliższa standardom wyznaczanym przez zobowiązania międzynarodowe państwa oraz bliższa podmiotom, którym przynależy.

PANEL V

Anna Fermus – Bobowiec
(Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie)

Abstrakt: *Kodeks karny z 1932 r. w Polsce Ludowej - „pozorne” obowiązywanie w niedemokratycznej Rzeczypospolitej*

W Polsce Ludowej aż do końca 1969 r., przynajmniej formalnie, obowiązywał nadal kodeks karny z 1932 r. Zasada ciągłości prawnej z II Rzeczypospolitej wpisywała się bowiem doskonale w legalistyczną koncepcję władzy komunistycznej w Polsce oraz towarzyszącą temu propagandę państwowotwórczą. W tej „epoce pozorów”, jak okres Polski Ludowej nazwa prof. J. Eisler w swojej książce pt. „Czterdzieści pięć lat, które wstrząsnęły Polską”, kodeks karny z 1932 r., siłą rzeczy stał się jednie atrapą, która posłużyła za swoisty kamuflaż dla treści rzeczywistych, obecnych w prawie karnym materialnym, zarówno poprzez ustawodawstwo pozakodeksowe, jak i orzecznictwo sądowe. Doszło zatem do faktycznego wypełnienia go, jak mówił prof. S. Ehrlich, „socialistyczną treścią”. Stąd teza o dekodyfikacji prawa karnego po 1944 r., czy też o pozornym jedynie obowiązywaniu kodeksu karnego z 1932 r. w Polsce Ludowej, zdaje się być w pełni uzasadniona.

Celem referatu będzie przedstawienie „nowych”, socjalistycznych treści, które pojawiły w prawie karnym Polski Ludowej oraz sformułowanie wniosków końcowych, płynących z zaprezentowanej analizy, a mianowicie:

- 1) W Polsce Ludowej miało miejsce instrumentalne podejście do prawa karnego, które stało się narzędziem utrzymania i utrwalania władzy ludowej;
- 2) Konsekwencją powyższego było ustawodawstwo karne pozakodeksowe, w duchu ówczesnych realiów społeczno- politycznych i w ideologicznej zgodności z nimi, które zyskało znaczenie większe, aniżeli sam kodeks;
- 3) Polska Ludowa do 1969 r. w zasadzie nie wypracowała własnej myśli kodyfikacyjnej, co spowodowało, że kodeks karny z 1932 r. obowiązywał nadal, a ustawodawstwo pozakodeksowe było „spontaniczną” reakcją na bieżące potrzeby polityczne;
- 4) Obowiązywanie kodeksu karnego z 1932 r. w Polsce Ludowej świadczy o jego swoistym fenomenie, gdyż wpisał się nawet w aksjologię komunistycznego, a zatem totalitarnego, prawa karnego; dodatkowo jego część ogólna została recypowana do kodeksu karnego Wojska Polskiego z 1944 r.

Marta Paszek
(Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach)

Abstrakt: *Zagadnienie marginalizacji kodeksu karnego z 1932 r. w początkach Polski Ludowej*

Transformacje polityczne przynoszą zmiany aksjologiczne stosunków ustrojowych, społecznych, gospodarczych i prawnych. Nie inaczej było w Polsce po II wojnie światowej. Zamiar budowania ustroju komunistycznego implikowało – wśród wielu dylematów i problemów, które stanęły wówczas przed ówczesną władzą – zagadnienie co czynić z prawem kodyfikowanym w okresie międzywojennym?

Ze względu na sytuację wewnętrzną, jak i zewnętrzną Polski oraz zamiar nowej władzy, by wprowadzane przez nią zmiany nie były odbierane przez społeczeństwo jako rewolucja, zdecydowano się m.in. na zachowanie prawa karnego powszechnego.

Jednakże zmiana postrzegania funkcji prawa karnego, która nastąpiła w Polsce Ludowej na wzór sowiecki sprawiła, że kodeks Makarewicza według komunistów nie przystawał do nowych realiów politycznych. W związku z powyższym po 1944 r. następowała szeroka dekodyfikacja prawa karnego oraz marginalizacja przedwojennego kodeksu karnego.

Przedmiotem wystąpienia będzie próba odpowiedzi na pytanie na ile uchylono prawo karne II Rzeczypospolitej, zachowując po wojnie ciągłość prawną kodeksu z 1932 r.? Jak dokonywano instrumentalizacji prawa karnego? W jakim zakresie i w jaki sposób stanowiono nowe przepisy prawne, które *de facto* zastępowały kodeks Makarewicza? Popęlnienie jakich czynów wiązało się z zastrzeżeniem sankcji? Odnośnie jakich czynów wprowadzono penalizację?

Odpowiedzi zostaną udzielone w oparciu o akty normatywne wydane w latach 1944-1955, wytyczne dotyczące ich wykładni, poglądy doktryny, orzecznictwo oraz akta archiwalne.

Tomasz Szczygieł
(Uniwersytet Śląski w Katowicach)

Abstrakt: ***Materialny element czynu zabronionego w dyskusji kodyfikacyjnej doby Polski Ludowej***

Wystąpienie obejmuje prezentację dyskusji nad wprowadzeniem materialnego elementu czynu zabronionego do kodyfikacji karnej materialnej Polski Ludowej. Jakkolwiek było to, z punktu widzenia ideologicznego i politycznego, jedno z głównych zagadnień problemowych transformacji polskiego systemu prawnego po 1945 roku, to jednak i tak wzbudzało liczne kontrowersje i obawy. Referat koncentruje się na okolicznościach opracowywania formalno-materialnej definicji czynu zabronionego w przyszłym kodeksie karnym oraz problemach z implementowaniem znikomego społecznego niebezpieczeństwa czynu do części ogólnej kodeksu karnego. Pod względem chronologicznym wykład obejmuje lata 1947-1969, ze szczególnym uwzględnieniem prac i dyskusji na kolejnych projektach kodeksu karnego.